

Бігняк Олександр Валентинович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного
права, кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ДЕРЖАВИ

В умовах ринкових перетворень, глобалізаційних процесів, реформування територіальної організації влади слухним є звернення до питання корпоративних прав держави та окремих аспектів їх охорони і захисту, враховуючи спеціальні засади та способи захисту корпоративних прав. На сторінках юридичної літератури зустрічаються розробки з приводу змісту та сутності категорії «корпоративні права держави», окремо розглядаються питання способів захисту корпоративних прав, однак, фрагментарний підхід не дозволяє підійти до питання захисту корпоративних прав комплексно. Адже ґрунтовні висновки щодо охорони та захисту корпоративних прав держави можуть бути зроблені лише уразі комплексного дослідження охорони та захисту корпоративних прав в цілому.

На сьогодні зростає зацікавленість у дослідженнях особливостей інституціонального механізму захисту корпоративних прав та інтересів держави, враховуючи що саме держава здійснює регулювання корпоративних відносин та встановлює норми охорони корпоративних прав. Поряд з цим, діюче корпоративне законодавство не достатньо містить гарантій спрямованих на забезпечення корпоративних прав учасників корпоративних відносин, а враховуючи, що значна кількість підприємств з державною часткою власності у статному фонді становить менше 50 відсотків, ефективність механізму захисту корпоративних прав держави передбачених законодавством значно знижується.

Корпоративні права держави розглядаються як право держави, частка якої визначається в статутному капіталі господарського товариства, що включає

право на управління цим товариством, отримання певної частки його прибутку (дивідендів), активів у разі ліквідації відповідно до законодавства, а також інші права, передбачені законом та установчими документами¹.

На відміну від захисту інших суб'єктивних прав, не всі способи захисту, передбачені главою 29 ЦК України, можуть бути застосовані для захисту корпоративних прав держави. Отже, слід вести мову про спеціальні засади та способи захисту корпоративних прав, у тому числі корпоративних прав держави по відношенню до способів захисту інших суб'єктивних прав.

У зв'язку з цим, пропонуємо авторську класифікацію способів захисту корпоративних прав держави **на загальні** (які характерні всім без виключенням власникам корпоративних прав): оскарження (визнання недійсними) рішень загальних зборів та органів управління господарським товариством; стягнення на користь господарського товариства збитків, спричинених йому винною поведінкою посадових осіб правління або іншого органу управління господарським товариством; визнання недійсними угод, укладених посадовими особами товариства при недотриманні встановленого порядку або за межами наданих їм повноважень; стягнення з товариства несплачених дивідендів; порушення прав особи, уповноваженої управляти державними правами, на інформацію та **спеціальні** (які характерні виключно державі): розірвання договорів про управління державними корпоративними правами; розірвання контракту з керівником в разі не зарахування дивідендів до бюджету; скасування проведення конкурсного відбору кандидатів на посаду незалежного члена наглядової ради.

Таким чином, засади охорони та захисту корпоративних прав проявляються в корпоративному управлінні (загальних зборах, спостережній раді, правлінні, ревізійній комісії), ефективність та надійність якого має

¹Про затвердження Основних концептуальних підходів до підвищення ефективності управління корпоративними правами держави: Постанова Кабінету Міністрів від 11 лютого 2004 р. № 155 // Офіційний вісник України. - 2004 р. - № 6. – С. 67.

наслідком охорону, а в разі порушення захист інтересів держави, як носія корпоративних права. Враховуючи що до об'єктів управління державної власності відносяться корпоративні права держави на законодавчому рівні закріплений чіткий та вичерпний перелік суб'єктів корпоративного управління, яке реалізується шляхом визначення повноважних представників держави шляхом конкурсного відбору на підставі договору доручення.

До охорони та захисту корпоративних прав держави слід віднести норму, якою регламентована обов'язкова участь представника органу, уповноваженого управляти відповідними корпоративними правами держави в органах управління господарських товариств, мова йде:

- про спостережну раду, в разі закріплення у власності держави пакета акцій у розмірі 50 відсотків плюс одна акція²;
- про ревізійну комісію у разі якщо корпоративні права держави перевищують 50 відсотків статутного капіталу господарської організації;
- про наглядову раду у разі якщо корпоративні права держави перевищують 50 відсотків статутного капіталу господарської організації.

Одним із спеціальних способів захисту права на отримання дивідентів є вжиті суб'єктом управління корпоративними правами держави заходи до розірвання контракту з керівником такого господарського товариства. Адже Законом України «Про управління об'єктами державної власності» передбачена імперативна норма стосовно якої господарська організація, у статутному капіталі якої є корпоративні права держави, за підсумками календарного року зобов'язана спрямувати частину чистого прибутку на виплату дивідендів³.

Таким чином, захист корпоративних прав держави на відміну від захисту корпоративних прав суб'єктів приватного сектору економіки має певну

² Про управління корпоративними правами держави : Постанова Кабінету Міністрів від 15 травня 2000 р. №791 // Офіційний вісник України. - 2000 р. - № 20. – С. 56

³ Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 // Офіційний вісник України.- 2006 р. - № 41. –С. 62.

специфіку, яка проявляється не лише в особливих способах захисту, а в особливому характері організаційно-майнових заходів захисту. В першу чергу такі заходи пов'язані з умовами управління корпоративними правами, особливими вимогами до осіб, що здійснюють таке управління та їх обрання (проходження відповідного конкурсу). Поряд з цим, до спеціальних організаційно-майнових заходів захисту корпоративних прав держави, слід віднести особливий порядок узгодження планів санації, мирових угод, відчуження активів в проваджені справ про банкрутство, проведення аукціонів що передбачається низкою постанов Кабінету Міністрів у справах про банкрутство майна державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків.